

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-МАШИНОБУДІВНИКІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ

Підбуцька Н.В.

Національний технічний університет «ХПІ»

Анотація. У статті проаналізовані особливості організації формувального етапу експерименту з метою формування конфліктологічної культури майбутнього інженера-машинобудівника. Виділено критерії та показники сформованості конфліктологічної культури: інтелектуально-пізнавальний, аналітико-рефлексійний, мотиваційний, емоційний та предметно-практичний. Здійснено обґрунтування і забезпечення реалізації педагогічних умов, що дозволили виявити ефективність методики формування конфліктологічної культури.

Ключові слова: конфлікт, культура студент, інженер.

Аннотация. Подбуцкая Н.В. **Формирование конфликтологической культуры будущих инженеров-машиностроителей: результаты эксперимента.** В статье проанализированы особенности организации формирующего этапа эксперимента с целью формирования конфликтологической культуры будущих инженеров-машиностроителей. Выделены критерии и показатели сформированности конфликтологической культуры: интеллектуально-познавательный, аналитико-рефлексийный, мотивационный, эмоциональный и предметно-практический. Осуществлено обоснование и обеспечение реализации педагогических условий, которые позволили выявить эффективность методики формирования конфликтологической культуры.

Ключевые слова: конфликт, культура студент, инженер.

Annotation. Podbutskaya N. **Results of the experiment in forming of future mechanical engineers' conflictological culture.** In the present article the author exposes to organizations forming stage of the experiment for to form mechanical engineering students conflictological culture. The criteria and factors conflictological culture had been chosen: intellectual-cognitive, analyst, motivational, emotional and subject-practical. The realized motivation and provision to realization of the pedagogical conditions, which have allowed to reveal efficiency of the methods of the forming conflictological culture.

Keywords: conflict, crop, student, engineer.

Вступ.

Сучасний етап розвитку освіти в Україні потребує підвищення відповідальності навчальних закладів за формування особистості студента його виховання та підготовки до реалій сьогодення постійним складником яких є конфлікти, які потрібно вирішувати задля ефективної адаптації. Тому удосконалення конфліктологічної підготовки у вищій школі є однією з актуальних проблем сучасних педагогічних досліджень.

У вищих технічних навчальних закладах конфліктологічній підготовці майбутніх інженерів не приділяється достатньо уваги. Такі вчені, як В.Ф. Бакатанова, В.С. Ледньов, Ю.П. Нагірний та ін. [4, 5, 6], вивчають проблеми професійної діяльності інженера і його підготовки, але аналіз цих робіт показав, що основний акцент в них робиться на загальнотехнічну та спеціалізовану підготовку майбутніх інженерів.

Аналіз досліджень з проблеми підготовки майбутніх інженерів, у тому числі машинобудівників, дозволяє дійти висновку, що актуальним, але недостатньо розробленим є такий її аспект, як умови формування конфліктологічної культури.

Робота виконана за планом НДР Національного технічного університету «ХПІ».

Формулювання цілей роботи

Метою даної статті є аналіз результатів проведеного експерименту щодо формування конфліктологічної культури майбутніх інженерів-машинобудівників.

Виклад основного матеріалу.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні того, що ефективність процесу формування конфліктологічної культури майбутнього інженера-машинобудівника забезпечується формуванням особистісного смислу навчання, включенням студентів у ситуацію вибору та у толерантне педагогічне середовище. Доказом висунутої у ході дослідження гіпотези стало порівняння результатів констатувального і контрольного етапів експерименту. Для виявлення сформованості конфліктологічної культури студента-машинобудівника через визначення рівнів готовності до здійснення антиконфліктної діяльності необхідно було виявити її динаміку й оцінити ефективність реалізації педагогічних умов формування конфліктологічної культури майбутнього інженера-машинобудівника.

Формувальним етапом експерименту було охоплено 194 студенти Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» факультетів енергомашинобудівного, електромашинобудівного та транспортного машинобудування серед них було виокремлено дві експериментальні групи: E_1 ($n=63$ студенти), E_2 ($n=52$ студенти) й одну контрольну групу K ($n=79$ студентів). Цілеспрямована підготовка майбутніх інженерів-машинобудівників до антиконфліктної діяльності передбачала варіативну побудову роботи: в експериментальній групі E_1 , що включала студентів 2-го курсу, здійснювалася перевірка всіх обґрунтованих педагогічних умов: розвинення особистісного смислу навчання, включення студентів у процесі навчання до ситуацій вибору та педагогічної толерантної взаємодії; в експериментальній групі E_2 , що включала студентів 4-го курсу, здійснювалася перевірка двох обґрунтованих педагогічних умов: розвинення особистісного смислу навчання та пе-

дагогічної толерантної взаємодії; у контрольній групі К (студенти 5-го курсу) процес конфліктологічної підготовки відбувався стихійно.

Виділено та було використано для отримання результатів у ході формувального етапу експерименту такі критерії та показники сформованості формування конфліктологічної культури (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії та показники рівня сформованості конфліктологічної культури майбутнього машинобудівника

Критерії конфліктологічної культури	Рівень сформованості	Показники рівня сформованості конфліктологічної культури студента машинобудівної спеціальності
Пізнавально-інтелектуальний	Високий	Знання про свій внутрішній світ, світ людських відносин, знання по теорії і практиці конфлікту, володіння зразками вирішення професійних конфліктів та рефлексійно-творче їх застосування, адекватна оцінка природи конфліктної ситуації
	Середній	Володіння конфліктологічними знаннями, шаблонне використання відомих зразків вирішення конфліктів
	Низький	Низький рівень знань про природу конфлікту, наявність у мові конфліктогенів спілкування, володіння способами дій у конфлікті, що базуються на життєвому досвіді
Аналітико-рефлексійний	Високий	Здатність до рефлексії, критичність мислення, здатність до компетентного аналізу та оцінки поведінки інших
	Середній	Можливість сприймання внутрішнього світу себе та іншої людини, але ситуативне використання цієї інформації у взаємодії
	Низький	Неспроможність до аналізу власної поведінки та вчинків інших людей
Емоційний	Високий	Навички керування негативними емоційними станами та прояву позитивних конфліктних емоцій, адекватна самооцінка
	Середній	Розуміння своїх емоційних станів і причин, що їх породжують, ситуативне виявлення тактовності, емпатії
	Низький	Висока емоційність, завищена або занижена самооцінка, неспроможність до самоконтролю, агресивність
Мотиваційний	Високий	Позитивне відношення до розвитку конфліктологічної культури, відношення до конфлікту як до засобу вирішення об'єктивного протиріччя, що свідчить про недосконалість якого-небудь явища
	Середній	Як правило, виявляє терпіння, самовладання, витримку в процесі взаємодії із суб'єктами професійної діяльності, нейтрально ставиться до розвитку конфліктологічної культури
	Низький	Жорстке відстоювання своєї правоти, негативна мотивація до оволодіння конфліктологічною культурою, відсутність потреби в пізнанні, самопізнанні, саморозвитку
Предметно-практичний	Високий	Уміння визначати по прямим і непрямым ознакам природу конфлікту, об'єкт конфлікту, тип опонентів і тип конфлікту, вирішувати професійні конфліктологічні завдання по керуванню конфліктом, змінювати установку на сприйняття "важкої" людини в професійному спілкуванні, володіти способами вирішення конфліктної ситуації з позиції третьої особи; вести конструктивну суперечку
	Середній	Уміння ситуативно вирішувати професійні конфліктологічні завдання по керуванню конфліктом, встановлювати психологічний контакт із людьми, використовувати прийоми конструктивної критики
	Низький	Спроби вирішення конфліктних ситуацій зводяться до вибору типу поведінки, що базується на життєвому досвіді, тобто використовується метод випробувань і помилок, невміння правильно оцінити конфліктну ситуацію, а також передбачити його вплив і наслідки на психологічний клімат в колективі

Кожен з цих критеріїв був перевірений за допомогою різноманітних методів, таких як коефіцієнт засвоєння навчального матеріалу (K_z), самооцінювання, взаємооцінювання в групах, методика діагностики спрямованості навчальної мотивації, бесіда, спостереження [1, 2].

Для досягнення мети простеження динаміки сформованості конфліктологічної культури майбутнього інженера-машинобудівника необхідно було визначити рівні готовності, спираючись на рівні сформованості конкретних показників:

§ пізнавально-інтелектуального (рівень розвиненості конфліктологічних знань);

- § аналітико-рефлексійного (рівень розвиненості саморефлексії та аналітичності мислення);
- § емоційного (рівень розвиненості самооцінки, агресивності, емпатії, тактовності);
- § мотиваційного (рівень спрямованості мотивації до оволодіння конфліктологічної культури);
- § предметно-практичного (рівень розвиненості конфліктологічних вмінь).

Для визначення коефіцієнта готовності було застосовано формулу:

$$K_k = \frac{\sum_{i=1}^n p_i}{m \cdot n},$$

де p_i – бал i -го показника,

m – кількість показників,

n – максимальний бал i -го показника.

Високий рівень показника відповідав 5 балам, середній – 4 балам, низький – 3 балам.

У загальний результат визначався за методикою А.А. Киверялга [3]. За даною методикою середній рівень готовності визначається 25-відсотковим відхиленням оцінки від середнього за діапазоном оцінок бала. У цьому разі оцінка з інтервалу R_{\min} (15 балів) до $0,25 R_{\max}$ (25 балів) дозволяє констатувати низький рівень готовності, а про високий рівень свідчать оцінки, що перевищують 75 % \max можливих.

З опорою на дану методику визначено рівні конфліктологічної культури такими інтервалами: високий рівень готовності до здійснення антиконфліктної діяльності – від 23 до 25 балів; середній рівень – від 18 до 22 балів; низький рівень – від 15 до 17 балу.

Відповідно значення коефіцієнтів готовності K_k в інтервалі 0,91-1,0 визначає високий рівень готовності майбутнього інженера-машинобудівника при $0,72 \leq K_k \leq 0,90$ – середній рівень; при $0,60 \leq K_k \leq 0,71$ – низький рівень готовності.

Рівень конфліктологічної культури студента-машинобудівника визначався індивідуально за допомогою карти, в яку записувалися рівні сформованості показників конфліктологічної культури.

Розроблена програма дозволила виявити рівні розвиненості конфліктологічної культури на кожному етапі експерименту.

Результати по виявленню динаміки розвиненості конфліктологічної культури наведено в таблиці 2, аналіз матеріалів якої свідчить про ефективну роботу по формуванню конфліктологічної культури у студентів машинобудівних спеціальностей.

Таблиця 2

Динаміка рівнів конфліктологічної культури майбутніх інженерів-машинобудівників (у %)

Рівні конфліктологічної культури	Експериментальні групи				Контрольна група	
	E_1 (n=63 особи)		E_2 (n=52 особи)		K (n=79 осіб)	
	Конст. експ.	Контр. експ.	Конст. експ.	Контр. експ.	Конст. зріз	Контр. зріз
Високий	0,0	25,4	0,0	15,4	0,0	0,0
Середній	31,7	49,2	36,6	51,9	49,4	53,1
Низький	68,3	25,4	63,4	32,7	50,6	46,9

Дані таблиці 2 свідчать про те, що найбільш ефективною виявилася діяльність з формування конфліктологічної культури в експериментальній групі E_1 , оскільки саме в цій групі було реалізовано три педагогічні умови: розвинення особистісного смислу навчання, який є основою мотивації учіння, таким чином він дозволив та сприяв більш швидкому засвоєнню конфліктологічних знань та умінь; включення студентів у ситуації вибору, що обумовило оволодіння та закріплення на практиці конфліктологічних умінь (діагностичних, комунікативних, регулятивних та оцінно-прогностичних) та включення юнаків та дівчат у педагогічну толерантну взаємодію, яке активізувало безконфліктну взаємодію у навчальному процесі та розвинуло уміння по організації толерантних взаємообумовлених відносин.

У експериментальній групі E_2 відбулися позитивні зміни, але не дуже значні. Це обумовлено тим, що саме в цій групі не була реалізована одна педагогічна умова: включення студентів у ситуації вибору, яка сприяє розвитку конфліктологічних умінь, які є основою для формування конфліктологічної культури.

У контрольній групі K результати контрольного та констатувального зрізів майже не відрізняються, причиною цього є те, що у цій групі не проводилася спеціально організована робота щодо формування конфліктологічної культури цей процес відбувався стихійно.

Після проведеного дослідження зі студентами машинобудівних спеціальностей були проведені бесіди з метою виявлення їх думки щодо необхідності та доречності формування конфліктологічної культури, що дозволило зробити висновок про позитивне зацікавлене відношення до проведених занять, бо вони сприяють не тільки розвиненості безконфліктних відносин у професійному середовищі, а й загальному розвитку особистості.

Висновки.

Таким чином, успішність, що була отримана при формуванні та розвитку всіх складових конфліктологічної культури студента-машинобудівника дозволяє переконливо казати про педагогічну доцільність обґрунтованого процесу й ефективність розроблених засобів. Це забезпечило засвоєння студентами конфліктологічних

знань; потребу в саморефлексії; усвідомлення необхідності застосовування конфліктологічних знань та умінь у професійному середовищі; здатність розвивати та застосовувати особистісні якості, що сприяють ефективним між особистісним відносинам.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Планується зробити аналіз отриманих результатів з використанням методів математичної статистики.

Література

1. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем. – Воронеж, 1977. – 304 с.
2. Гончаренко С., Кушнір В. Методологія як важливий складник наукового дослідження в педагогіці // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2002. – Вип. 4 (8). – С. 15-22.
3. Кыверялг А.А. Методы исследования в профессиональной педагогике – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.
4. Ничкало Н.Г. Проблеми формування сучасного виробничого персоналу в Україні: стратегія і перспективи наукових пошуків // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи. Зб. наук. праць – 2003. – С. 139-153.
5. Родигіна В.П. Використання засобів фізичного виховання у процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-хіміків // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту // зб. наук. праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (ХХІІ), 2006. - №12. - С. 138-141.
6. Яцюк С.М. Підвищення ефективності професійної підготовки студентів інженерних спеціальностей // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту // зб. наук. праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2007. - №2. – С.147-152.

Поступила в редакцію 09.07.2007г.